

O grajskih vrtnarjih

Iz arhiva družine Rojc s Hudega pri Radomljah

Kako zraste družinsko drevo

Za rodoslovje, vsaj ljubiteljsko, moramo običajno zoreti vsaj pol stoletja. To je toliko časa, da nam glavni viri odidejo tja, kamor se že sami odpravljamo. Škoda.

Podrobnosti zgodb, s katerimi so nam Stari kradli naš umišljeni ustvarjalni čas, se izgubljajo v megli naše pozabe.

Če imamo srečo, je v kakšnem kotu domačije še zametana škatla starih listin in slik. In kartic, razglednic z znamkami Franca Jožefa, Aleksandra in Petra. Adolfa in Josipa. Včasih se da iz naslova, poštnega žiga, besedila in podpisa razbrati čas in podrobnosti dopisa. Redka dragocenost so fotografije z zapisanimi podatki na hrbtni strani.

Kdo in čigavi so vsi ti strici in tete? Kako sem, če sem, z njimi v sorodstvu?

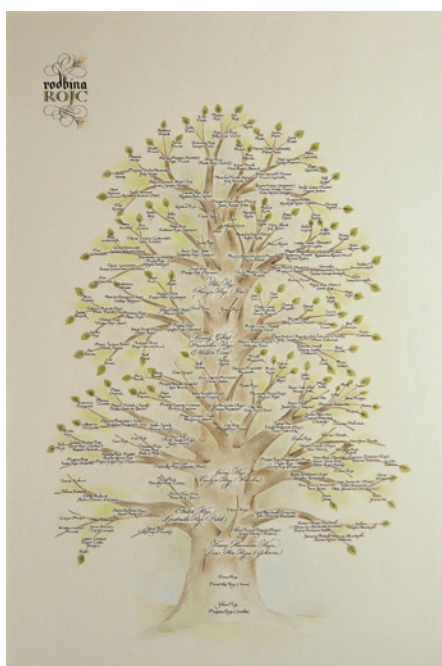
In začnemo sestavljati skico družinskega drevesa. Najprej sem seveda Jaz. Nad menoj sta Ata in Mama. Oba imata starše. Poznam, zapišem. Dodam rojstne podatke.

Še za eno koleno navzgor pa ne gre več. Pomoč sorodnikov in sosedov je dobrodošla, pa včasih nezanesljiva.

Dober, lahko dosegljiv vir podatkov o prednikih so nagrobniki. Za resno delo pa je treba obiskati cerkvene arhive. Že na začetku je primerno zbirati in urejati podatke v enem od rodoslovnih računalniških programov.

In to je zgodba o naših koreninah.

Peter Rojc

Rodovno drevo družine Rojc, 2015
Podatke zbral in uredil Peter Rojc. Risba in kaligrafija Katarina Rojc.

Pogled s homškega hriba na vas Hudo pri Radomljah in Souvanovo graščino s parkom, okoli 1930. Foto Peter Naglič. Hrani Matjaž Šporar. Fotografija barvno obdelana.

Anton Rojc, Rojčeva ali Matekova domačija, 1908

Hudo pri Radomljah

Vas Hudo pri Radomljah je naselje, ki leži na robu nizke terase, ob Rudniškem ali Hujskem potoku. Domačini mu rečejo kar *Potak*. Strugo pokrivajo kamenčki rjastih odtenkov. Ko Potok ob deževju hudourniško ponori, jih prinese iz grap pod vasjo Rudnik. Tam je še slabo viden vhod v nekdanji rudnik. Še vedno je možno slediti nekdanji poti do Fužine ob Bistrici.

Preko hriba, ki se imenuje Rudna, se pride v vas Rova.

Po izročilu izvira ime vasi Hudo iz časov turških vpadov. Ko je bila huda nevarnost, so se okoliški prebivalci z imetjem zatekli v takrat še obsežne gozdove. V skritih zemljankah so počakali, da so Turki oddivjali mimo. Ob cesti proti Rudniku so še vedno opazne med domačini poznane Turške jame.

Kot piše v leksikonu Dravske banovine leta 1937, so tla ilovnata, zato se kmetijstvo ni moglo prav razvijati, ampak so si pridelali le za dom. Obširne gozdove proti Rudniku in Kolovcu so sestavljali večinoma bor, bukev in smreka. Izkoriščali so jih predvsem za pridobivanje drv in stelje. Smreka kot gradbeni les se je varčevala za obnovo domačij in »hude čase«.

V vasi je bilo pred sto leti nekaj obrti, kot so mlinarstvo, žagarstvo, kovaštvo in trgovina. Na robu gozdnate Dobrave je delovalo več opekarn.

V popisu prebivalstva leta 1900 je bilo v vasi 22 hiš s stotimi prebivalci.

Franč in Frančiška Rojc

prva znana začetnika rodbine »Pri Ta zgornjem Mateku«

Na Hudem sta dve družini Rojčevih s hišnim imenom pri Mateku. V središču vasi je bila cela kmetija ali grunt, ta je bil »*Ta spodnji Matek (Ta bogat)*«. Na robu vasi je imel *Ta zgornji Matek* četrtno kmetije ali *firkelc* grunta in temu so včasih rekli »*Ta kunšten*«. Ker je znal na tisti revščini preživeti.

Do sedaj znana zgodovina Rojcev – Ta zgornjih Matekov – se začne v času Napoleona. Prvi znani podatek je, da se je Janez Rojc (1811–1879) poročil z Marijo Šarec (1803–?) s Homca. Rodil se jima je sin Franc (1847–1922). Ta se je leta 1880 poročil s Frančiško Stare (1847–1928) s Količevega. Imela sta sedem otrok, od katerih sta dva umrla v zgodnji mladosti. Predstavljamo pa zanimive zgodbe njihovih petih otrok:

Franč Rojc, Amerikanec,
Janez Rojc, vrtnar pri Souvanu,
Peter Rojc, vrtnar na Miramaru pri Trstu in v Novem Celju,
Frančiška Rojc,
Anton Rojc, slikar in rezbar.

Slovenska dramatika se je pričela z Linhartovim Matičkom, ki se je ženil in bil *vertnar grajšinski*. Tudi v narodnih pesmih je vrtnar nekaj imenitnega. Ali vsaj misli, da je.

»Bom goltnarja vzeva, bom zmerej veseva.«

Franč in Frančiška Rojc, 1902

Sliko staršev je leta 1902 posnel študent teologije, prvorojeni Franc. Zanimiva je brezova ograjica, prislonska na grčavo deblo. Na vrvi so nanizani borovi storži. Pomenljivi so lončki z rožami. Le kdo se je ukvarjal z njimi? Morda naš prvi vrtnar.

Ob avstrijski zasedbi Bosne (1878) je bil Franc Rojc vpoklican v 17. pešpolk. Prislužil si je troje odlikovanj. Izkazal se je kot izvidnik v prvem spopadu s Turki. O njem je pisal v knjigi Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878 tudi cesarski častnik Jernej Andrejka.

Družina Rojc, okoli 1897

Najstarejša fotografija družine, ki jo je posnel Franc Rojc: na levi nazdravlja sinova Anton in Janez, pred očetom Francem se smehlja hči Frančiška, zadaj za mamo Frančiško sedi atova sestra Marija. Čisto spredaj je rejenka iz Palovč, Marija Zupančič.

O grajskih vrtnarjih

Iz arhiva družine Rojc s Hudega pri Radomljah

Razstava Medobčinskega muzeja Kamnik (zanj mag. Zora Torkar)

Avtor besedila in izbor fotografij: Peter Rojc

Uredila: mag. Zora Torkar

Gradivo: družinski arhiv Petra Rojca, Matjaž Šporar

Oblikovanje: Vladimir Ristić

Lektoriranje: Ana Gruđen

Tisk: Dataprint d.o.o.

Kamnik 2020

Projekt je financirala Občina Kamnik.

Občina Kamnik

MEDOBČINSKI MUZEJ KAMNIK, Muzejska pot 3, 1241 Kamnik, www.muzej-kamnik-on.net

Franc Rojc

Amerikanec

Leta 1909 je domačim poslal razglednico, kjer je fotografiran kot pravi kavboj na konju. Pot ga je zanesla v Saint Mary Lake v Montani, kjer naj bi iskal drage kamne, predvsem opale.

Družinsko izročilo o Francu Rojcu (1882–1946) ne pove veliko. Da je bil *kunšten* in šel na mamino željo v semenišče. Vemo, da se je med prvimi v tem koncu ukvarjal s fotografijo. Do nedavnega se je ohranila lesena temnica za razvijanje fotografij. In škatlica steklenih ploščic.

Doma in pri sorodnikih pa se je našlo kakih deset fotografij, katerim lahko pripišemo njegovo avtorstvo. Morda je katero od njih posnel tudi Peter Naglič iz bližnje Šmarce, saj sta začela fotografsko delovati v istem času. Za oba vemo, da sta tudi planinarila.

In samo to je bilo še znano, da je odšel v Ameriko.

Vsaj nekaj skrivnosti se je dalo odstreti s svetovnim spletom. Prvi korak je bilo odkritje ladijskega dnevnika iz leta 1903. Na ladjo »Pennsylvania« se je v Cuxhavnu vkrcal Franz Rojec, Avstrijec iz Krainburga. Namenjen v semenišče Saint Paul v Minnesoti. Zabeleženo je tudi, da je imel pri sebi 50 dolarjev.

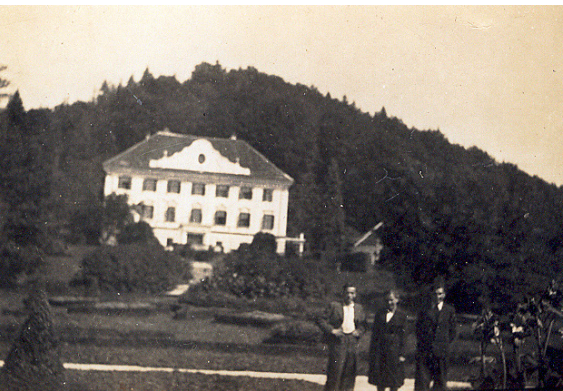
Vendar je življenje polno izzivov. Januarja 1918 se je v Los Angelesu 34-letni Franc poročil z vdovo Doris May Boling (1891–1982) iz Ohia in rodila sta se jima otroka Alma in Edgar. Prebivali so v Hollywoodu in menda je bil tudi filmski igralec. Popis prebivalstva Los Angelesa iz leta 1930 pove, da je bil Francis Royec kemik. Čez deset let pa je v popisu omenjen kot vrtnar.

Franc Rojc kot študent teologije, 1902

Janez Rojc (1884–1971) se je 1910 poročil s Cecilijo Peterlin (1886–1962). V zakonu so se jima rodili Ivan, Ciril, Jožefa, Franci in Mimi.

Janez Rojc se je za vrtnarja izučil na Dunaju in v Gradcu. Tudi njegov prvorojenec Ivan je bil vrtnar v Ljubljani. Od vsega začetka je sodeloval pri zasaditvi parka v Volčjem Potoku. Leon Souvan je urejal park na podlagi lastnih načrtov, risb in skic vse od leta 1919 dalje. Ko so vrtnarji kopali sadilne jame za drevesa, jih je gospod usmerjal in nadzoroval z daljnogledom.

V parterju Souvanovega parka v Volčjem Potoku, 1938

Po vojni je Janez Rojc prejel iz Amerike pismo z vprašanjem.
»Dragi brat Janez! Ali naši gradovi še stojijo?«
»Dragi Francelj! Kolikor vem, Mateki nismo nikoli imeli svojih gradov.«

Cecilija in Janez Rojc, 1910

Marija in Peter Rojc, 1914

Družina Rojc pred graščino Novo Celje, 1928

Frančiška Rojc

Frančiška Rojc (1890–1980) je bila edina hčerka. 1. svetovna vojna je nesrečno posegla v njeno usodo, saj je v Rusiji izgubila zaročenca Martina Cerarja, Špornovega iz Radomelj. Rodil pa se je sin Martin.

Zaposlila se je kot sobarica in kuharska pomočnica pri Souvanovih v Volčjem Potoku. V vojnem času so na posestvu delali tudi ruski vojni ujetniki. Stražil jih je vojak iz Sudetov, Vencelj Gebert. Po vojni je ostal pri Souvanovih kot kočijaž. In Frančiška mu je rodila hčerko Heleno. Ko je hči Helena odrasla, se je poročila. In glej, usoda. Z Valentinom, mladim graščinskim vrtnarjem.

Frančiška Rojc na gospodinjskem tečaju v Radomljah, 1914

Gebert je bil pri Souvanih na graščini kočijaž. Kadar se je peljal s konjsko vprego v Radomlje ali Homec, je vedno naredil ovinek čez Hudo. Ustavil je konje pri Frančiškini hiši. Otrokom je rekel: »Mene pa per herc boli!«
... In je iz malhe potegnil škarnicelj sladkarij. Medtem so se na cesti znašle konjske fige. In Franca je imela gnoj za svoj garteljč.

Frančiška Rojc in Vencelj Gebert, 1920

Anton Rojc, Pokrajina s kamniškimi planinami, 1950

pa se je ohranilo njegovih slikarskih del. Poznan je predvsem po krajinskih motivih kamniške okolice in mesta. Kot rezbar je izdeloval okvirje in manjše figurice, za cerkvene potrebe je tudi restavriral in obnavljal lesene dele oltarjev.

Mlajše generacije

Edi Rojc kot vrtnar pri Herzmanyskem v Rožni dolini v Ljubljani, okoli 1930

Peter Rojc (1952), upokojeni vrtnar, je Edijev sin. Triletno vajeništvo je odslužil na nekdanji graščinski vrtnariji, danes Arboretumu. Nato je dve vrtnarski sezoni delal na mestni vrtnariji pod gradom Zaprice. In nato je še leta do upokojitve samostojno urejal parkovne površine ob veliki farmacevtski tovarni.

»Grajski vrtnarji sedaj niso več v modi. Čeprav novodobnih graščakov pač ne manjka. Morda sem bil eden zadnjih 'Matičkov'«.

Pa vendar je njegov sin Peter (1977) tudi vrtnar!

Lahko rečemo, da je bilo vrtnarstvo kar tradicionalna družinska dejavnost, saj so bili z njo povezani več ali manj vsi otroci Franca in Frančiške Rojc – Ta zgornjih Matekov – pa tudi naslednje generacije.

Vrtnarska tradicija gre v Petrovem rodu še naprej.

Sin Peter (1918–1986) je bil vrtnar na Holadskem, v Induplatiju in Leku. Starejši sin Edi (1915–1989) se je izpopolnjeval pri Herzmanyskem v Rožni dolini. Nato je urejal park pri vili tovarnarja Majdiča v Jaršah. Po vojni pa kot vodja transportne ekipe skrbel za okolice tovarne Induplati.

Peter Rojc kot vrtnar na kamniški mestni vrtnariji, pod gradom Zaprice, 1971

